

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

JÁN MAZÁK

prezentate la 9 septembrie 2008¹**I — Introducere**

1. În cadrul prezentei acțiuni întemeiate pe articolul 226 CE, Comisia susține că, prin faptul că a impus, printre altele, o obligație de a contracta întreprinderilor de asigurare care sunt autorizate să furnizeze asigurare obligatorie de răspundere civilă auto în Italia, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 43 CE și 49 CE. Legislația italiană obligă aceste întreprinderi să furnizeze asigurare obligatorie de răspundere civilă auto tuturor categoriilor de persoane asigurate în toate regiunile Italiei. De asemenea, Comisia susține că, prin introducerea și prin menținerea unei legislații în temeiul căreia primele de asigurare de răspundere civilă auto trebuie să fie calculate pe baza unor parametri determinați și prin supunerea acestor prime unui control *a posteriori*, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 6, 9, 29 și 39 din Directiva 92/49/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind asigurarea generală directă și de modificare a Directivelor 73/239/CEE și 88/357/CEE (A treia directivă privind asigurarea generală)². Obligațiile în cauză se aplică întreprinderilor care au sediul principal în Italia și întreprinderilor al căror sediu principal este situat în alt stat membru, dar care își exercită activitățile în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al

liberei prestări a serviciilor. Încălcarea legislației italiene în cauză poate determina impunerea de sancțiuni de către Istituto per la vigilanza sulle assicurazioni private e di interesse collettivo (denumită în continuare „ISVAP”), organismul italian de supraveghere în domeniul asigurărilor private.

II — Cadrul juridic**A — Legislația comunitară**

2. Articolul 6 din Directiva 92/49, care este inclus în titlul II, „Inițierea activității de asigurare”, prevede:

„[...]

¹ — Limba originală: engleza.

² — JO L 228, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 53.

(3) Prezenta directivă nu împiedică statele membre să mențină sau să introducă acte cu putere de lege sau acte administrative care să prevadă aprobarea statutelor și comunicarea oricărui document necesar exercitării normale a controlului.

3. Articolul 9 din Directiva 92/49, care este inclus în titlul III, „Armonizarea condițiilor de exercitare”, prevede:

„[...]”

Cu toate acestea, statele membre nu adoptă dispoziții impunând aprobarea prealabilă sau comunicarea sistematică a condițiilor generale și speciale ale polițelor de asigurare, tarifelor și formularelor și a altor imprimare pe care întreprinderea intenționează să le utilizeze în relațiile cu titularii de polițe de asigurare.

(1) Supravegherea financiară a unei întreprinderi de asigurare, inclusiv a activităților pe care le exercită prin intermediul sucursalelor și prin prestarea de servicii, este de competență exclusivă a statului membru de origine.

Statele membre nu pot menține sau introduce notificarea prealabilă sau aprobarea majorărilor de tarife propuse, decât ca element al unui sistem general de control al prețurilor.

(2) Supravegherea financiară cuprinde în special verificarea, pentru ansamblul activităților întreprinderii de asigurare, a solvabilității sale și a constituirii provizioanelor tehnice și a activelor reprezentative în conformitate cu reglementările și practicile stabilite în statul membru de origine, în temeiul dispozițiilor adoptate la nivel comunitar. [...]

[...]”

(3) Autoritățile competente ale statului de origine solicită ca fiecare întreprindere de asigurare să dispună de o bună organizare administrativă și contabilă și de proceduri de control intern adecvate.”

4. Articolul 29 din Directiva 92/49, care este inclus de asemenea în titlul III, prevede:

„Statele membre nu prevăd dispoziții care să solicite aprobarea prealabilă sau comunicarea sistematică a condițiilor generale sau speciale ale polițelor de asigurare, tarifelor și formularelor și altor documente imprimate pe care o întreprindere de asigurare își propune să le utilizeze în relațiile cu titularii de polițe de asigurare. Pentru a controla respectarea dispozițiilor de drept intern privind contractele de asigurare, statele membre pot cere numai comunicarea nesistematică a acestor condiții și a celorlalte documente, fără ca această solicitare să constituie o condiție prealabilă pentru exercitarea activității unei întreprinderi.

Statele membre pot menține sau introduce notificarea prealabilă sau aprobarea majorărilor tarifelor propuse numai ca un element al unui sistem general de control al prețurilor.”

5. Articolul 39 din Directiva 92/49, care figurează în titlul IV, „Dispoziții privind libertatea de stabilire și libertatea de a presta servicii”, prevede:

„[...]”

(2) Statul membru în care se află sucursala sau de prestare a serviciilor nu adoptă prevederi impunând autorizarea prealabilă sau notificarea sistematică a condițiilor generale și speciale ale polițelor de asigurare, tarifelor, formularelor și altor documente imprimate pe care o întreprindere de asigurare intenționează să le folosească în relația sa cu titularii de polițe de asigurare. Pentru a verifica respectarea dispozițiilor de drept intern privind contractele de asigurare, statul în cauză poate solicita unei întreprinderi care își propune să desfășoare activități pe teritoriul său în conformitate cu dreptul de stabilire sau în conformitate cu libertatea de a presta servicii să notifice doar nesistematic condițiile polițelor și alte documente imprimate pe care își propune să le utilizeze, fără ca această solicitare să constituie o condiție prealabilă pentru ca întreprinderea să își desfășoare activitatea.

(3) Statul membru în care se află sucursala sau de prestare a serviciilor nu poate menține sau introduce notificarea prealabilă sau aprobarea majorărilor tarifelor propuse decât ca element al unui sistem general de control al prețurilor.”

B — Legislația națională

6. Articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 din 24 decembrie 1969 (publicată în *Jurnalul Oficial al Republicii Italiene (la Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana)* nr. 2 din 3 ianuarie 1970) privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagubele cauzate

de circulația autovehiculelor și a ambarcațiunilor (denumită în continuare „Legea nr. 990”) prevede:

se poate revoca autorizația de a exercita activitatea în domeniul asigurării de răspundere civilă pentru daunele cauzate de circulația autovehiculelor.”

„Întreprinderile sunt obligate să accepte, conform condițiilor prevăzute de polițele de asigurare și conform tarifelor aprobate sau stabilite de ministrul industriilor, comerțului și artizanatului, propunerile referitoare la asigurarea obligatorie care le sunt adresate în conformitate cu prezenta lege.”

8. Articolul 12 bis din Legea nr. 990 prevede:

7. Articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 prevede:

„În vederea respectării obligațiilor menționate la alineatul 1, la stabilirea tarifelor, întreprinderile calculează în mod distinct primele nete și adaosurile în conformitate cu bazele lor tehnice, suficient de extinse și raportate la minimum cinci exerciții. În cazul în care astfel de baze nu sunt disponibile, întreprinderile pot recurge la date statistice ale pieței. Dacă ISVAP constată încălcarea obligației de a contracta în anumite zone teritoriale sau cu anumite categorii de asigurați, se impune aplicarea unei sancțiuni pecuniare echivalente cu 3 % din primele pentru răspunderea civilă pentru pagubele cauzate de circulația vehiculelor care figurează în ultimul bilanț aprobat, cu un minimum de 1 milion de euro, până la concurența a 5 milioane de euro. În cazul încălcării repetate a obligației de a contracta,

„1. În scopul de a garanta transparența și competitivitatea ofertelor de servicii de asigurare, precum și o informare adecvată a utilizatorilor, întreprinderile care exercită activități în domeniul asigurării obligatorii de răspundere civilă care decurge din circulația autovehiculelor și a ambarcațiunilor trebuie să asigure publicitatea primelor și a condițiilor generale și speciale ale polițelor de asigurare practicate pe teritoriul Republicii Italiene.

2. Primele practicate, în funcție de modul în care sunt stabilite de fiecare întreprindere de asigurare, în favoarea asiguraților care figurează în categoria care a beneficiat de un bonus maxim în cursul ultimilor doi ani, trebuie să fie uniforme pe întreg teritoriul național.

3. Publicarea primelor și a condițiilor polițelor de asigurare, menționată la alineatul 1, trebuie să fie realizată la fiecare punct de vânzare al întreprinderii, precum și pe pagini de internet care permit utilizatorilor să calculeze primele și să ia cunoștință de condițiile polițelor de asigurare pentru vehicule, motociclete, motorete și ambarcațiuni.

obligatorie pentru riscurile care decurg din circulația autovehiculelor și a ambarcațiunilor sunt supuse unei sancțiuni pecuniare cuprinse între 3 și 9 milioane de lire, în funcție de încălcarea săvârșită.”

[...]

5. Orice executare eronată sau incompletă a obligațiilor menționate la alineatele 1 și 3 determină aplicarea unei sancțiuni administrative pecuniare cuprinse între 2 600 și 10 300 de euro. În cazul unei omisiuni sau a unei întârzieri mai mari de 30 de zile, sancțiunea se dublează.”

10. Obligația de a contracta prevăzută la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 a fost menținută în vigoare prin articolul 132 alineatul 1 din Decretul-lege nr. 209 din 7 septembrie 2005 – Codul asigurărilor private (publicat în *Jurnalul Oficial al Republicii Italiene* nr. 239 din 13 octombrie 2005) (denumit în continuare „Codul”), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2006. Articolul 132 alineatul 1 din Cod prevede:

9. Articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990 prevede:

„Refuzul sau încălcarea de către întreprinderile de asigurare a obligației de a accepta propunerile prezentate de asigurații potențiali în sensul articolului 11 pentru asigurarea

„Întreprinderile de asigurare sunt obligate să accepte, conform condițiilor prevăzute de polițele de asigurare și conform tarifelor pe care acestea au obligația să le stabilească în prealabil pentru orice risc care decurge din circulația autovehiculelor și a ambarcațiunilor, propunerile referitoare la asigurarea obligatorie care le sunt adresate, fără a aduce atingere necesității de a verifica exactitatea datelor care figurează în declarația de risc, precum și identitatea asiguratului și a titularului vehiculului, în cazul în care acesta este o altă persoană.”

11. Articolul 132 alineatul 2 din Cod, care instituie o excepție de la obligația generală de a contracta cuprinsă în articolul 132 alineatul 1 din Cod, prevede:

„Întreprinderile de asigurare pot să solicite ca autorizația să fie limitată, în vederea respectării obligațiilor menționate la alineatul 1, la riscurile care decurg din circulația parcurilor de autovehicule sau de ambarcațiuni.”

12. Articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 a fost înlocuit cu articolul 35 alineatul 1 și cu articolul 314 alineatul 2 din Cod. Articolul 35 alineatul 1 din Cod prevede:

„La stabilirea tarifelor, întreprinderea calculează în mod distinct primele nete și adaosurile în conformitate cu bazele lor tehnice, suficient de extinse și raportate la minimum cinci exerciții. În cazul în care aceste baze nu sunt disponibile, întreprinderea poate recurge la date statistice ale pieței.”

13. Articolul 314 alineatul 2 din Cod prevede:

„Refuzul sau încălcarea obligației de a contracta menționate la articolul 132 alineatul 1, în zone teritoriale determinate sau în privința anumitor categorii de asigurați, determină aplicarea unei sancțiuni administrative pecuniare cuprinse între un milion și cinci milioane de euro.”

14. Articolul 12 bis din Legea nr. 990 a fost înlocuit cu articolele 131 și 313 din Cod. Articolul 131 din Cod prevede:

„1. În scopul de a garanta transparența și competitivitatea ofertelor de servicii de asigurare, precum și o informare adecvată a celor care trebuie să se conformeze obligației de a asigura autovehicule și ambarcațiuni, întreprinderile trebuie să pună la dispoziția publicului, la fiecare punct de vânzare și pe internet, o notă de informare și condițiile contractuale practicate pe teritoriul italian.

2. Publicitatea primelor trebuie să fie realizată prin intermediul unor devize personalizate la fiecare punct de vânzare al întreprinderii de asigurare și pe pagini de internet prin care se poate obține același deviz pentru

vehiculele și ambarcațiunile menționate în regulamentul de aplicare. [...]

III — Procedura precontencioasă și procedura în fața Curții

3. ISVAP stabilește, prin regulament, obligațiile care revin întreprinderilor și intermedierilor.”

15. Articolul 313 din Cod prevede:

„Încălcarea obligațiilor menționate la articolul 131 determină aplicarea unei sancțiuni administrative pecuniare cuprinse între 1 000 și 10 000 de euro.”

16. Articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990 a fost înlocuit cu articolul 314 alineatul 1 din Cod, care prevede:

„Refuzul sau încălcarea obligației de a contracta menționate la articolul 132 alineatul 1 sunt susceptibile de o sancțiune administrativă pecuniară cuprinsă între 1 500 și 4 500 de euro.”

17. Prin scrisoarea din 22 martie 2004, Comisia a informat autoritățile italiene că, în opinia sa, articolul 11 alineatul 1, articolul 11 alineatul 1 bis, articolul 12 bis și articolul 12 quater din Legea nr. 990, cu modificările ulterioare, nu erau compatibile cu articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49. Prin scrisoarea din 8 iunie 2004, autoritățile italiene au arătat că, potrivit aprecierii lor, legislația italiană cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto este compatibilă cu dreptul comunitar și în special cu articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49.

18. La 9 iulie 2004, Comisia a trimis Republicii Italiene o scrisoare de punere în întârziere. Comisia a arătat că a primit plângeri din partea a trei societăți de asigurare care furnizează asigurare auto în Italia în temeiul liberei prestări a serviciilor, cu privire la aplicarea de către ISVAP a articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990. Comisia a considerat că Republica Italiană încălcăse obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 6, 29 și 39 din Directiva 92/49 și a invitat acest stat membru să prezinte observații în termen de două luni. Prin scrisoarea din 31 august 2004, Republica Italiană a răspuns la scrisoarea de punere în întârziere adresată de Comisie arătând că, în opinia sa, legislația italiană respectă în întregime dreptul comunitar.

19. La 22 decembrie 2004, Comisia a trimis o scrisoare de punere în întârziere suplimentară, în urma pronunțării Hotărârii CaixaBank France³. Comisia a apreciat, în special, că obligația de a contracta impusă tuturor întreprinderilor autorizate să furnizeze în Italia asigurare obligatorie de răspundere civilă auto constituie o restricție privind dreptul de stabilire prevăzut la articolul 43 CE și privind libera prestare a serviciilor prevăzută la articolul 49 CE. Comisia a invitat Republica Italiană să prezinte observații în termen de o lună.

20. La 18 octombrie 2005, în lipsa unui răspuns la scrisoarea de punere în întârziere suplimentară, Comisia a adresat Republicii Italiene un aviz motivat în cuprinsul căruia a apreciat că statul membru în cauză a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 6, 29 și 39 din Directiva 92/49 și al articolelor 43 CE și 49 CE. Comisia a invitat Republica Italiană să se conformeze avizului motivat în termen de două luni de la primire.

21. La 3 noiembrie 2005, Republica Italiană a comunicat Comisiei publicarea Codului în *Jurnalul Oficial al Republicii Italiene*. Statul membru în cauză a apreciat că articolul 132 alineatul 2 din Cod, care prevede că o întreprindere de asigurare poate să solicite ca autorizația să fie limitată la riscurile care

decurg din circulația parcurilor de autovehicule sau de ambarcațiuni, răspunde la obiecțiile invocate de Comisie în scrisoarea de punere în întârziere.

22. Prin scrisoarea din 30 decembrie 2005, Republica Italiană a răspuns la avizul motivat, susținând că legislația italiană este conformă în întregime cu dreptul comunitar. De asemenea, Republica Italiană a arătat că acțiunile declanșate de ISVAP împotriva celor trei societăți de asigurare care furnizează în Italia asigurare auto în temeiul liberei prestări a serviciilor și care au adresat plângeri Comisiei au fost suspendate. În plus, Republica Italiană a atras încă o dată atenția Comisiei în privința articolului 132 alineatul 2 din Cod.

23. La 10 aprilie 2006, în lumina răspunsului Republicii Italiene la avizul motivat, Comisia a adresat acestui stat membru un aviz motivat suplimentar. În cadrul acestuia, Comisia a arătat că obligația de a contracta cuprinsă în articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 este legată de obligația impusă întreprinderilor de asigurare de a calcula tarifele în conformitate cu bazele lor tehnice, care trebuie să fie suficient de extinse și raportate la minimum cinci exerciții. Potrivit Comisiei, reglementarea tarifelor este contrară articolelor 6, 29 și 39 din Directiva 92/49. În plus, Comisia consideră că supravegherea financiară exercitată de ISVAP în legătură cu calcularea tarifelor încalcă articolul 9 din Directiva 92/49, care prevede că o astfel de supraveghere este de competența statului membru de

3 — Hotărârea din 5 octombrie 2004 (C-442/02, Rec., p. I-8961).

origine. De asemenea, Comisia a apreciat că obligația de a contracta cuprinsă în articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 constituie o restricție nejustificată privind libertatea de stabilire prevăzută la articolul 43 CE și privind libera prestare a serviciilor prevăzută la articolul 49 CE.

27. Comisia, Republica Italiană și Republica Finlanda au depus observații scrise. Comisia și Republica Italiană au prezentat observații orale în cadrul ședinței din 13 mai 2008.

IV — Concluziile părților

24. La 18 mai 2006, în răspunsul la avizul motivat suplimentar al Comisiei, Republica Italiană a reafirmat că, în opinia sa, obligația de a contracta impusă de legislația italiană și normele referitoare la calcularea tarifelor respectă dreptul comunitar. Republica Italiană a atras încă o dată atenția Comisiei asupra textului articolului 132 alineatul 2 din Cod. În plus, Republica Italiană a arătat că prevederile legislației italiene în cauză erau justificate, printre altele, de motive de interes public.

25. Întrucât a considerat că răspunsul Republicii Italiene la avizul motivat suplimentar nu este satisfăcător, Comisia a decis să introducă prezenta acțiune.

26. Prin Ordonanța președintelui Curții din 21 iunie 2007, a fost admisă intervenția Republicii Finlanda în susținerea concluziilor Republicii Italiene.

28. Comisia solicită Curții să declare că Republica Italiană:

- prin punerea în aplicare și prin menținerea unei legislații în temeiul căreia primele de asigurare de răspundere civilă auto trebuie să fie calculate pe baza unor parametri determinați;

- prin supunerea primelor de asigurare de răspundere civilă auto unui control *a posteriori*,

și-a încălcat obligațiile privitoare la comercializarea liberă a produselor de asigurare care îi revin în temeiul prevederilor referitoare la

libertatea tarifară cuprinse în articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49/CEE [...];

în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor,

— prin faptul că a exercitat un control asupra modalităților potrivit cărora întreprinderile de asigurare al căror sediu principal este situat într-un alt stat membru, dar care își exercită activitățile în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor, calculează primele de asigurare;

și-a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 43 și 49 din Tratatul de instituire a Comunității Europene

— prin faptul că a impus sancțiuni pentru încălcarea normelor italiene privitoare la modalitățile de calculare a primelor de asigurare, chiar și în cazul întreprinderilor de asigurare al căror sediu principal este situat în alt stat membru, dar care își exercită activitățile în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor,

și să dispună obligarea Republicii Italiene la plata cheltuielilor de judecată.

29. Italia solicită respingerea acțiunii.

și-a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolului 9 din Directiva 92/49;

V — Cu privire la admisibilitate

— prin faptul că a menținut obligația de a subscrie asigurarea de răspundere civilă auto pentru toate întreprinderile de asigurare, inclusiv pentru cele al căror sediu principal este situat în alt stat membru, dar care își exercită activitatea

30. În cadrul ședinței din 13 mai 2008, Republica Italiană a susținut că acțiunea este inadmisibilă. Potrivit Republicii Italiene, Comisia „a răsturnat complet logica susținerilor ei” împotriva acestui stat membru. Comisia a criticat inițial normele naționale

privind primele de asigurare, iar ulterior a formulat obiecții numai cu privire la obligația de a contracta impusă întreprinderilor de asigurare în temeiul legislației italiene.

31. Comisia consideră că acțiunea de față este admisibilă.

32. Apreciem că susținerea reprezentantului Republicii Italiene cu privire la admisibilitate este destul de vagă. Cu toate acestea, din observația specifică efectuată de reprezentantul Republicii Italiene cu privire la „inadmisibilitatea acțiunii” în cadrul prezentei proceduri⁴ ar rezulta că, în opinia acestui stat membru, procedura precontencioasă care a determinat introducerea acestui acțiuni este viciată, atât timp cât Comisia a reformulat importanța relativă a unora dintre obiecțiile sale cu privire la legislația italiană în cursul procedurii precontencioase și al introducerii acțiunii.

33. Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că scopul procedurii precontencioase este de a acorda statului membru în cauză oportunitatea, pe de o parte, de a se conforma obligațiilor care îi revin în temeiul dreptului comunitar și, pe de altă parte, de a se prevala de dreptul de a se apăra împotriva obiecțiilor formulate de Comisie⁵. Derularea adecvată a

acestei proceduri constituie o garanție esențială impusă de Tratatul CE în scopul de a proteja drepturile statului membru în cauză. Numai în situația în care această garanție este respectată Curtea are posibilitatea ca, în cadrul procedurii contencioase, să aprecieze dacă statul nu și-a îndeplinit în fapt obligațiile despre care Comisia susține că au fost încălcate⁶.

34. În plus, trebuie să se precizeze că, în timp ce avizul motivat menționat la articolul 226 CE trebuie să cuprindă o expunere coerentă și detaliată a motivelor care au condus Comisia la concluzia că statul membru în cauză nu și-a îndeplinit una dintre obligațiile care îi revin în temeiul tratatului, scrisoarea de punere în întârziere nu poate face obiectul unor astfel de cerințe stricte de precizie, de vreme ce nu poate cuprinde în mod necesar mai mult decât o expunere sumară a susținerilor⁷.

35. În lumina acestei jurisprudențe trebuie să se examineze dacă, în cursul procedurii precontencioase, Comisia a asigurat respectarea dreptului la apărare în privința Republicii Italiene.

4 — A se vedea punctul 30 de mai sus.

5 — A se vedea printre altele Hotărârea din 10 mai 2001, Comisia/Țările de Jos (C-152/98, Rec., p. I-3463, punctul 23), Hotărârea din 15 ianuarie 2002, Comisia/Italia (C-439/99, Rec., p. I-305, punctul 10), și Hotărârea din 27 noiembrie 2003, Comisia/Finlanda (C-185/00, Rec., p. I-14189, punctul 79).

6 — A se vedea în special Hotărârea din 5 iunie 2003, Comisia/Italia (C-145/01, Rec., p. I-5581, punctul 17).

7 — A se vedea în special Hotărârea din 28 martie 1985, Comisia/Italia (274/83, Rec., p. 1077, punctul 21), Hotărârea din 16 septembrie 1997, Comisia/Italia (C-279/94, Rec., p. I-4743, punctul 15), și Hotărârea din 18 mai 2006, Comisia/Spania (C-221/04, Rec., p. I-4515, punctul 36).

36. Este necesar să se amintească faptul că, potrivit susținerilor Comisiei din avizul motivat suplimentar, obligația de a contracta cuprinsă în articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 este legată de obligația impusă întreprinderilor de asigurare de a calcula primele de asigurare într-o anumită modalitate, care este contrară articolelor 6, 29 și 39 din Directiva 92/49. În plus, Comisia a considerat că supravegherea financiară exercitată de ISVAP în legătură cu calcularea primelor de asigurare încalcă articolul 9 din Directiva 92/49. De asemenea, Comisia a apreciat că obligația de a contracta impusă de legislația italiană întreprinderilor de asigurare constituie o restricție nejustificată privind libertatea de stabilire prevăzută la articolul 43 CE și privind libera prestare a serviciilor prevăzută la articolul 49 CE.

37. În opinia noastră, avizul motivat suplimentar și cererea introductivă din prezenta cauză se întemeiază pe aceleași susțineri. Într-adevăr, ordinea susținerilor în cererea introductivă din prezenta cauză este aceeași cu cea a obiecțiilor din avizul motivat suplimentar. În plus, contrar susținerii Republicii Italiene⁸, Comisia a criticat în mod expres, în cuprinsul scrisorii de punere în întârziere și al scrisorii de punere în întârziere suplimentare, obligația de a contracta impusă întreprinderilor de asigurare și normele privind primele de asigurare prevăzute de legislația italiană⁹.

38. În consecință, apreciem că obiecțiile Comisiei formulate în cursul procedurii

precontencioase au fost suficient de clare pentru a permite Republicii Italiene să își expună argumentația în apărare în prezenta cauză în fața Curții.

39. Trebuie să se menționeze, în scopul de a fi exhaustivi, că reprezentantul Comisiei în cadrul ședinței a apreciat că excepția de inadmisibilitate invocată de Republica Italiană a privit faptul că, în cadrul replicii sale, Comisia a reformulat importanța relativă a obiecțiilor acestora împotriva Republicii Italiene în lumina afirmațiilor făcute de acest stat membru în apărare. De asemenea, Comisia a arătat că din apărarea Republicii Italiene în prezenta cauză a dedus că „singurul obiectiv al sancțiunilor este de a asigura respectarea obligației de a contracta”.

40. În această privință, în cadrul replicii din prezenta cauză, Comisia a arătat, într-adevăr, că, în lumina susținerilor în apărare ale Republicii Italiene și a importanței relative acordate de acest stat membru obiecțiilor formulate în cererea introductivă a Comisiei, obiecțiile privind, în primul rând, încălcarea articolelor 6, 29 și 39 din Directiva 92/49 și, în al doilea rând, încălcarea articolului 9 din Directiva 92/49 sunt numai accesorii obiecției principale formulate cu privire la încălcarea articolelor 43 CE și 49 CE, rezultată din obligația de a contracta impusă întreprinderilor de asigurare.

8 — A se vedea punctul 30 de mai sus.

9 — A se vedea punctele 18 și 19 de mai sus.

41. În opinia noastră, replica formulată de Comisie și afirmația sa din cadrul ședinței cu privire la importanța relativă care trebuie acordată obiecțiilor sale trebuie să fie interpretată în lumina articolului 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții. Potrivit acestui articol, pe parcursul procesului, invocarea de motive noi este interzisă, cu excepția cazului în care acestea se bazează pe elemente de fapt și de drept care au apărut în cursul procedurii.

42. Apreciem că, în cadrul replicii sale, Comisia nu a introdus niciun motiv nou care nu era deja cuprins în cererea introductivă a acesteia din prezenta cauză. În plus, considerăm că reformularea importanței relative a obiecțiilor Comisiei împotriva Republicii Italiene și faptul de a califica drept obiecție principală încălcarea articolelor 43 CE și 49 CE rezultată din obligația de a contracta prevăzută la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990, cu modificările ulterioare, nu echivalează cu un motiv nou în sensul articolului 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, ci constituie numai o amplificare a unui motiv care trebuie să fie considerat admisibil¹⁰.

43. În consecință, se impune respingerea excepției de inadmisibilitate invocate de Republica Italiană.

VI — Cu privire la fond

A — *Observație introductivă*

44. Acțiunea de față se întemeiază pe trei obiecții. Având în vedere că ambele părți par să fi identificat, ca obiecție principală, susținerea Comisiei potrivit căreia Republica Italiană a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 43 CE și 49 CE, vom analiza în primul rând această obiecție.

B — *Prima obiecție – Încălcarea articolelor 43 CE și 49 CE*

1. Argumentele părților

45. Comisia apreciază că obligația de a contracta prevăzută la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990¹¹, impusă tuturor întreprinderilor de asigurare care sunt autorizate să furnizeze în Italia asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, în legătură cu toate categoriile de persoane asigurate și cu toate regiunile din Italia, restrânge libertatea de stabilire prevăzută la articolul 43 CE și libera prestare a serviciilor prevăzută la articolul 49 CE. Articolul 11 alineatul 1 bis, articolul 12 bis și articolul 12 quater alineatul 1 din Legea

10 — Hotărârea din 19 mai 1983, Verros/Parlamentul European (306/81, Rec., p. 1755, punctul 9), și Hotărârea din 15 decembrie 2005, Italia/Comisia (C-66/02, Rec., p. I-10901, punctul 86).

11 — Și, ulterior, de articolul 132 alineatul 1 din Cod.

nr. 990¹², care prevăd impunerea unor sancțiuni de către ISVAP, sunt aplicate de acest organism numai în scopul de a evita încălcarea obligației de a contracta și restrâng de asemenea libertatea de stabilire prevăzută la articolul 43 CE și libera prestare a serviciilor prevăzută la articolul 49 CE.

46. În cursul ședinței din 13 mai 2008, Comisia a afirmat că o obligație de a contracta este cea mai gravă restricție pe care un legiuitor o poate impune unei întreprinderi, întrucât îi neagă acestei întreprinderi libertatea elementară de a alege partea căreia respectiva întreprindere îi vinde bunuri sau îi furnizează servicii. Comisia admite că pot exista totuși situații, precum furnizarea de apă, de gaz și de electricitate, care justifică o obligație de a contracta.

47. Potrivit Comisiei, obligația de a contracta prevăzută de legislația italiană descurajează întreprinderile de asigurare stabilite în alte state membre să se stabilească în Italia și să furnizeze servicii în acest stat, iar, în acest mod, creează un obstacol în calea accesului pe piața italiană. Ca urmare a obligației de a contracta, întreprinderile de asigurare nu pot să pună aplicare opțiuni strategice de piață prin alegerea liberă a serviciilor de asigurare pe care doresc să le furnizeze și a destinatarilor unor astfel de servicii. În scopul de a se conforma legislației italiene, întreprinderile de asigurare trebuie să suporte costuri care sunt complet excesive prin raportare la strategiile lor comerciale. Astfel de costuri

suplimentare, care descurajează în mod efectiv întreprinderile de asigurare să intre pe piața italiană, sunt chiar mai restrictive pentru întreprinderile de asigurare care oferă asigurare auto în temeiul liberei prestări a serviciilor și care, astfel, intenționează să încheie un număr limitat de tranzacții pe piața italiană, în mod ocazional. Întreprinderile de asigurare comunitare sunt împiedicate să își dezvolte activitățile în Italia în mod progresiv, prin faptul că accesul lor pe piața italiană pentru asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto devine astfel prea costisitor și riscant. De asemenea, Comisia observă că întreprinderile de asigurare din alte state membre sunt împiedicate să furnizeze asigurare obligatorie de răspundere civilă auto în anumite regiuni din Italia în care, din motive lingvistice sau de proximitate geografică, este avantajos pentru acestea să ofere o astfel de asigurare.

48. De asemenea, Comisia arată, în cadrul replicii, că întreprinderile naționale de asigurare pot compensa inconvenientele economice care rezultă din obligația de a contracta cu orice persoană care solicită o asigurare cu posibilitatea de a vinde diferite tipuri de asigurare persoanelor în cauză.

49. Comisia a evidențiat dificultățile pe care le întâmpină trei întreprinderi de asigurare din Franța, Belgia și Irlanda, care oferă în Italia asigurare obligatorie de răspundere civilă auto

12 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolul 314 alineatul 2, articolele 131, 313 și articolul 314 alineatul 1 din Cod.

în temeiul liberei prestări a serviciilor. Primul caz s-a referit la o întreprindere de asigurare generală din Franța, cu sucursale în 14 state membre, în care își desfășoară activitatea pe baza unui model comercial uniform, care acoperă asigurarea comercială și industrială și care propune servicii de asigurare auto pentru parcuri auto extinse. În opinia ISVAP, această întreprindere a urmărit, din 2003, să încalce obligațiile prevăzute la articolul 11 din Legea nr. 990, având în vedere tarifele pe care le practica. ISVAP a solicitat întreprinderii să îi comunice sistematic tarifele sale și să propună tarife tuturor categoriilor de titulari de polițe de asigurare din toate regiunile geografice, inclusiv cele în care întreprinderea nu are nicio intenție strategică să se implice. ISVAP a aplicat întreprinderii amenzi de un milion de euro. Comisia s-a referit de asemenea la o întreprindere de asigurări belgiană cu sucursale în 13 state membre, care oferă unor societăți multinaționale, în temeiul liberei prestări a serviciilor, asigurare auto ca parte componentă a altor asigurări. Conform ISVAP, întreprinderea a încălcat, în 2003, obligațiile prevăzute la articolul 11 din Legea nr. 990 și, în special, a aplicat tarife considerabil mai mari decât media de pe piață, urmărind să încalce obligația de a furniza asigurare. ISVAP a amendat întreprinderea belgiană cu un milion de euro. În sfârșit, Comisia s-a referit la o întreprindere de asigurare cu sediul în Irlanda, care face parte dintr-un grup multinațional de închirieri de autovehicule. Întreprinderea, care are sucursale în opt state membre, are o structură restrânsă, cu numai 10 angajați, care oferă asigurare pentru societățile-mamă ale acesteia fără nicio intenție de a furniza asigurare pentru public în vreunul dintre cele nouă state membre în care își desfășoară activitatea. Chiar dacă activitatea întreprinderii în Italia a fost limitată din 1997 la furnizarea de servicii de asigurare pentru autovehiculele unor societăți care aparțin societăților-mamă, ISVAP a apreciat că întreprinderea trebuie să se conformeze articolului 11 din Legea nr. 990. Potrivit Comisiei, respectarea cerințelor ISVAP ar fi implicat o investiție impor-

tantă din partea întreprinderii în cauză, cum ar fi crearea unei pagini de internet, calcularea tarifelor în conformitate cu instrucțiunile ISVAP, actualizarea paginii de internet și crearea unui serviciu pentru a răspunde cererilor de deviz ale titularilor de polițe de asigurare potențiali. În plus, dacă întreprinderea ar oferi asigurare auto publicului în Italia, aceasta ar crea un impact direct asupra obligațiilor în materia marjei de solvabilitate. Ca urmare a sarcinilor costisitoare impuse de ISVAP, întreprinderea în cauză și-a încetat activitățile în Italia, iar societățile-mamă ale acesteia obțin în prezent asigurare auto din partea unui asigurător terț.

50. Potrivit Comisiei, întreprinderile de asigurare în cauză s-au regăsit într-o situație similară celei în care s-a aflat banca spaniolă în cauza CaixaBank Franța¹³. În acest caz, Curtea a apreciat că interdicția de a remunera conturile de depozit la vedere, prevăzută de legislația franceză, constituia, pentru societăți din alte state membre decât Republica Fran-

13 — Citată la nota de subsol 3.

ceză, un obstacol important în calea desfășurării activităților lor prin intermediul unei filiale în acest din urmă stat membru, de natură să afecteze accesul lor pe piață.

51. Comisia consideră că, în pofida adoptării articolului 132 alineatul 2 din Cod, care introduce o excepție de la obligația generală de a contracta și care poate rezolva problemele cu care se confrunta una dintre cele trei întreprinderi de asigurare menționate la punctul 49 de mai sus, această dispoziție nu are decât o incidență minimă asupra domeniului de aplicare foarte vast al obligației de a contracta.

52. În plus, potrivit Comisiei, obligația de a contracta constituie un obstacol care nu este nici justificat, nici proporțional cu obiectivul urmărit. În conformitate cu jurisprudența Curtii, noțiunea de ordine publică poate să fie invocată în cazul unei amenințări reale și suficient de grave, care afectează un interes fundamental al societății. Cu toate acestea, astfel cum a afirmat Curtea în numeroase ocazii, excepția de ordine publică, la fel ca toate derogările de la un principiu fundamental al tratatului, trebuie să fie interpretată în mod restrictiv. Comisia admite că protecția consumatorilor constituie un obiectiv de interes public care poate justifica restrângerea libertăților fundamentale instituite de tratat. Cu toate acestea, Comisia consideră că obligația de a furniza servicii de asigurare prevăzută de dreptul italian nu consolidează în fapt protecția consumatorilor atât timp cât împiedică apariția unor întreprinderi de asigurare specializate, susceptibile să răspundă mai bine nevoilor consumatorilor,

și reduce numărul întreprinderilor de asigurare din Italia.

53. De asemenea, Comisia apreciază că obligația de a contracta impusă de Legea nr. 990 și de Cod nu constituie o măsură adecvată pentru a garanta, astfel cum susține Republica Italiană, despăgubirea adecvată a terților prejudiciați. Terții prejudiciați sunt protejați în mod corespunzător prin alte instrumente, mai adaptate, instituite de dreptul comunitar pentru a împiedica adoptarea altor instrumente naționale necoordonate care urmăresc obiective legitime de interes public, dar care ar putea restrânge inutil libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor. În această privință, potrivit articolului 3 din Directiva 72/166/CEE a Consiliului din 24 aprilie 1972 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la asigurarea de răspundere civilă auto și introducerea obligației de asigurare a acestei răspunderi¹⁴, fiecare stat membru ia toate măsurile necesare pentru a se asigura ca răspunderea civilă pentru pagubele produse de vehiculele care provin în mod obișnuit de pe teritoriul lor să fie acoperită prin asigurare. În plus, în conformitate cu A doua directivă 84/5/CEE a Consiliului din 30 decembrie 1983 privind apropierea legislațiilor statelor membre privind asigurarea de răspundere civilă pentru pagubele produse de autovehicule¹⁵, fiecare stat membru înființează un organism care să acorde compensație pentru pagubele provocate de un vehicul neasigurat sau neidentificat. În plus, conform articolelor 32 și 35 din Directiva 92/49, orice întreprindere care dorește să ofere asigurare obligatorie de răspundere civilă auto în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor trebuie să

14 — JO L 103, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 10.

15 — JO 1984, L 8, p. 17, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 104.

devină membru al Fondului național de garanție al statului membru gazdă. Comisia consideră de asemenea că obligația de a contracta nu poate să fie justificată în scopul de a limita compensația plătită de Fondul de garanție sau costurile suportate de sistemul de securitate socială în urma unor accidente în care sunt implicați șoferi neasigurați. În această privință, Comisia precizează că, potrivit jurisprudenței Curții, motivele exclusiv financiare sau economice nu pot fi considerate motive imperative care justifică restrângeri ale liberei circulații garantate de tratat.

54. De asemenea, Comisia susține că obligația generală de a contracta impusă de legislația italiană este excesiv de restrictivă pentru a atinge obiectivul afirmat de a garanta că anumite categorii de conducători auto sau de conducători auto care au reședința în anumite regiuni ale Italiei pot subscrie o asigurare. Aceste considerații se aplică de asemenea, *mutatis mutandis*, obiectivului definit de Republica Italiană de a proteja terții prejudiciați.

55. Comisia arată că, întrucât Republica Italiană a indicat expres că dispozițiile legislative în cauză fuseseră adoptate pentru a împiedica discriminarea față de conducătorii auto tineri și față de conducătorii auto care au reședința în sudul Italiei, ar fi trebuit mai

degrabă să fie adoptat un instrument juridic special în scopul de a soluționa dificultățile cu care acești conducători auto se confruntă în legătură cu obținerea unei asigurări decât să se impună o obligație generală de a contracta. Comisia susține de asemenea că Republica Italiană nu a furnizat nicio informație cu privire la amploarea problemelor cu care sunt confrunțați conducătorii auto tineri și conducătorii auto care au reședința în anumite regiuni ale Italiei. În plus, în opinia Comisiei, nu există un drept absolut de a conduce în mod liber un vehicul. Având în vedere că dreptul în cauză poate fi restrâns pentru motive de siguranță publică atunci când, de exemplu, anumite persoane conduc sub influența drogurilor sau a alcoolului, ar trebui de asemenea ca întreprinderilor de asigurare să li se permită să refuze să furnizeze servicii de asigurare unor asemenea conducători auto.

56. Comisia evidențiază totodată faptul că, în scopul de a realiza obiectivele definite de Republica Italiană, alte state membre, precum Franța, Belgia, Spania, Țările de Jos și Portugalia, au adoptat regimuri mai puțin restrictive decât obligația de a contracta prevăzută de legislația italiană. În cazul în care, în aceste state membre, unui conducător auto i se refuză încheierea unei asigurări obligatorii de răspundere civilă auto, intervine un organism public pentru a garanta că respectivul conducător auto obține o asigurare. Or, legiuitorul italian a transferat această sarcină vădit publică asupra întreprinderilor private prin impunerea în sarcina acestora din urmă a unei obligații de a contracta.

57. Republica Italiană și Republica Finlanda consideră că există un raport simetric și bilateral direct între obligația impusă conducătorilor auto de a subscrie o asigurare obligatorie de răspundere civilă auto și obligația de a contracta impusă întreprinderilor de asigurare.

58. Potrivit Republicii Italiene, deși asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto este o asigurare privată, ea are un scop social, și anume necesitatea de a garanta terților victime ale unor accidente rutiere o despăgubire efectivă și rapidă. În scopul de a garanta acest obiectiv, a fost adoptată Convenția europeană privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, la Strasbourg, la 20 aprilie 1959. Prin impunerea unei obligații de a contracta întreprinderilor de asigurare, Republica Italiană urmărește să protejeze conducătorii auto, în calitatea lor de consumatori, împotriva discriminărilor și să protejeze victimele accidentelor rutiere. În consecință, obligația de a contracta trebuie să fie analizată în cadrul funcției sale sociale, care este legată de obiective de ordin public. Potrivit Curții Constituționale din Italia, protecția victimelor accidentelor rutiere este în interesul public, întrucât este un mijloc de a îndeplini cerințele de solidaritate socială prevăzute la articolul 2 din Constituția italiană. Obligația de a contracta impusă atât conducătorilor auto, cât și întreprinderilor de asigurare este legată de asemenea și de siguranța rutieră și urmărește să reducă prejudiciile provocate de accidente. Potrivit Republicii Italiene, obiectivele în cauză nu ar trebui să fie compromise de libertatea de a desfășura activități comerciale. Dacă argumentele Comisiei sunt acceptate, sistemul de

asigurare obligatorie de răspundere civilă auto va fi bazat numai pe logica pieței și își va pierde finalitatea sa socială.

59. Republica Italiană susține că dacă li se permite întreprinderilor de asigurare să refuze consumatori indezirabili, conducătorii auto în cauză ar putea să recurgă la întreprinderi îndoielnice și la falsificarea documentelor. O asimetrie între obligația de a contracta a conducătorilor auto și cea a întreprinderilor ar determina creșterea numărului de conducători auto neasigurați și a accidentelor provocate de ei, creșterea despăgubirii care trebuie plătită victimelor accidentelor de Fondul italian de garanție pentru victimele accidentelor rutiere, creșterea contenciosului și dispariția unei despăgubiri rapide și efective a victimelor accidentelor rutiere. În 2005, Fondul italian a plătit 113,4 milioane de euro pentru accidente care au implicat conducători auto neasigurați, ceea ce reprezintă o creștere de 17,1 % față de 2004. De asemenea, în 2005 au fost soluționate 13 771 de accidente, ceea ce reprezintă o creștere de 21,8 % față de anul anterior. În plus, costul respectiv al cererilor de despăgubire pentru accidentele în care au fost implicați conducători auto neasigurați, suportat de Fondul italian de garanție, care plătește de asemenea despăgubiri, printre altele, pentru accidente în care sunt implicate vehicule neidentificabile, a crescut de la 7,4 % în 1995 la 12,6 % în 2000, apoi la 27,4 % în 2004, pentru a atinge 30,6 % în 2005. Potrivit Republicii Italiene, unul dintre motivele creșterii numărului unor astfel de accidente trebuie să fie legat de refuzul anumitor întreprinderi de asigurare de a furniza servicii de asigurare anumitor categorii de conducători auto și conducătorilor auto care au reședința în sudul Italiei. În plus, în ceea ce privește susținerea Comisiei de la punctul 53

din prezentele concluzii, conform căreia Republica Italiană nu poate invoca justificări de natură exclusiv financiară, Republica Italiană apreciază că informațiile de mai sus în legătură cu fenomenul deja grav și în creștere al încălcării de către conducătorii auto a obligației de a obține o asigurare demonstrează că eliminarea obligației de a contracta ar determina consecințe grave asupra ordinii publice și a sistemului de securitate socială.

rile italiene. Potrivit Republicii Italiene, principalele costuri suportate de întreprinderile care furnizează asigurare obligatorie de răspundere civilă auto sunt legate de crearea unei structuri pentru vânzarea polițelor de asigurare și de crearea unei rețele de soluționare a solicitărilor de despăgubire. Aceste cheltuieli nu sunt mai mari în cazul întreprinderilor străine față de întreprinderile italiene. În cursul ședinței, Republica Italiană a arătat că obligația de a contracta impusă întreprinderilor de asigurare nu are nicio incidență, de vreme ce astfel de întreprinderi pot să stabilească liber prețurile, garantându-se astfel libertatea lor comercială.

60. Republica Italiană susține energic că legislația în cauză nu plasează întreprinderile de asigurare naționale într-o poziție privilegiată în comparație cu întreprinderile care își desfășoară activitatea în Italia în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor. În plus, aceasta susține că obligația în cauză nu descurajează întreprinderile de asigurare din alte state membre să pătrundă pe piața italiană. În această privință, Republica Italiană arată că aproape o treime din cele o sută de întreprinderi de asigurare care furnizează asigurare obligatorie de răspundere civilă auto în Italia sunt din alte state membre. În plus, obligația de a contracta nu face ca întreprinderile din alte state membre să fie mai puțin profitabile decât întreprinde-

61. În ceea ce privește susținerea Comisiei potrivit căreia obligația de a contracta are un efect de descurajare în privința întreprinderilor care au sediul principal în alt stat membru decât Italia, de vreme ce acestea nu își pot limita activitățile la anumite regiuni din Italia, Republica Italiană consideră că Comisia a înțeles greșit bazele tehnice ale asigurării obligatorii de răspundere civilă auto. Asigurarea menționată nu poate să fie furnizată decât unui număr mare de asigurați. În plus, în replică la susținerea Comisiei potrivit căreia obligația de a contracta împiedică apariția unor întreprinderi de asigurare specializate, Republica Italiană arată că este nerealist să se anticipeze că în Italia ar fi create întreprinderi de asigurare specializate în furnizarea unor servicii de asigurare către consumatori „indezirabili”.

62. În cazul în care Curtea ar aprecia că obligația de a contracta restrânge libertatea de stabilire sau libera prestare a serviciilor, Republica Italiană consideră că această restrângere este adecvată pentru a atinge obiective de ordin public și pentru a proteja sistemul de securitate socială, securitatea rutieră și pentru protecția consumatorilor. Obligația de a contracta a permis Republicii Italiene să controleze fenomenul conducătorilor auto neasigurați, care se manifestă în alte state membre în care întreprinderile de asigurare nu au o obligație de a contracta. Republica Italiană apreciază că a demonstrat existența și, în același timp, importanța refuzurilor exprimate de întreprinderi de asigurare care își desfășoară activitatea în Italia de a încheia contracte având ca obiect asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto. În această privință, Republica Italiană a citat exemple în care erau percepute prime total nejustificate de 10 000 de euro de la conducători auto. În plus, Republica Italiană a evidențiat creșterea constantă a despăgubirilor plătite victimelor accidentelor rutiere de Fondul de garanție și faptul că ISVAP nu declanșase proceduri pentru încălcarea obligației de a contracta decât în cele câteva cazuri privitoare la cele mai flagrante încălcări.

63. Potrivit Republicii Italiene, obligația de a contracta este proporțională. Spre deosebire de ceea ce susține Comisia, nu ar fi nici practic, nici legal ca obligația de a contracta să fie limitată la anumite categorii de conducători auto sau la anumite zone geografice din Italia, întrucât aceasta ar determina discriminări și ar incita întreprinderile să nu desfășoare activitățile în regiunile în care se aplică obligația. Republica Italiană insistă de asemenea asupra faptului că obligația de a contracta a fost atenuată în mod considerabil

prin articolul 132 alineatul 2 din Cod. În ceea ce privește sistemele alternative instituite în alte state membre în scopul de a garanta obținerea de către conducătorii auto a asigurării obligatorii de răspundere civilă auto, Republica Italiană apreciază că, deși aceste alternative pot fi adecvate pentru a soluționa anumite probleme precum consumul de alcool și de droguri, acestea nu pot soluționa în mod adecvat problemele existente în Italia, unde unei părți importante din populație i-ar fi refuzate serviciile de asigurare. În plus, Republica Italiană susține că în Spania, unde există un organism public (el Consorcio de Compensación de Seguros) care intervine direct pentru a asigura vehiculele pentru care a fost refuzată o asigurare, fenomenul conducătorilor auto care nu reușesc să încheie o asigurare nu a fost înlăturat, având în vedere că un milion de vehicule, reprezentând 14 % din autoturisme și 54 % din motorete, nu sunt asigurate. În plus, în anul 2004, conducătorii auto neasigurați au provocat 41 000 de accidente în Regatul Unit, costurile fiind evaluate la 750 de milioane de euro. Ținând seama de inexistența unei armonizări comunitare privitoare la punerea în aplicare a obligației conducătorilor auto de a obține asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, fiecare stat membru este liber să aleagă soluția care corespunde cel mai bine condițiilor sale sociale interne.

64. Republica Finlanda și-a limitat intervenția în susținerea Republicii Italiene la motivul întemeiat pe încălcarea articolelor 43 CE și 49 CE. Potrivit Republicii Finlanda, chiar dacă obligația de a contracta limitează libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor, această obligație este justificată de motive de ordin public și de protecția

consumatorilor. Funcția obligației de a contracta impusă de legislația italiană ar fi de a garanta victimelor accidentelor rutiere o despăgubire rapidă și efectivă. Statul membru în cauză consideră că există o legătură directă între asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto și sistemul de securitate socială. În situația accidentelor în care sunt implicați terți, întreprinderile de asigurare plătesc, între altele, costurile de spitalizare și pierderile salariale.

65. Republica Finlanda arată că, în cauza Omega¹⁶, Curtea a apreciat că, deși interzicerea exploatării comerciale a unor jocuri care implicau simularea unor acte de violență împotriva persoanelor, în special reproducerea unor acte de omucidere, limitează libera prestare a serviciilor, această limitare este justificată de motive de ordin public. *A fortiori*, necesitatea de a oferi protecție victimelor accidentelor rutiere, care constituie rațiunea de a fi a obligației impuse conducătorilor auto de a obține și întreprinderilor de asigurare de a furniza asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, este bazată pe motive de ordin public care justifică o restrângere a libertății de stabilire și a liberei prestări a serviciilor. Faptul că un număr de state membre a ales să nu impună întreprinderilor obligația de a contracta nu implică faptul că măsurile în cauză adoptate în Italia sunt disproporționate.

2. Apreciere

66. În speță, este necontestat faptul că articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990¹⁷ impune o obligație tuturor întreprinderilor de asigurare care își exercită activitatea în Italia în sectorul asigurării obligatorii de răspundere civilă auto de a furniza un astfel de serviciu de asigurare tuturor categoriilor de persoane asigurate din toate regiunile din Italia. Obligația de a furniza un astfel de serviciu de asigurare se aplică atât întreprinderilor de asigurare naționale, cât și întreprinderilor care furnizează servicii de asigurare în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor. Articolul 132 alineatul 2 din Cod instituie o excepție de la obligația de a furniza o astfel de asigurare. Potrivit acestei prevederi, întreprinderile de asigurare pot solicita ca autorizația de a furniza asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto să fie limitată la parcurile de autovehicule sau de ambarcațiuni.

67. În plus, articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990¹⁸ prevede în esență că, pentru a respecta obligația de furniza asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, întreprinderile de asigurare trebuie să își calculeze

17 — Și, ulterior, articolul 132 alineatul 1 din Cod.

18 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1 și articolul 314 alineatul 2 din Cod.

16 — Hotărârea din 14 octombrie 2004 (C-36/02, Rec., p. I-9609).

primele într-un mod specific. În plus, potrivit aceleiași prevederi, ISVAP poate impune amenzi consistente în cazul în care constată că obligația de a furniza un astfel de serviciu de asigurare a fost încălcată prin raportare la anumite zone teritoriale sau la anumite categorii de titulari de polițe de asigurare. Amenzile în cauză pot fi cuprinse între 1 milion și 5 milioane de euro. Articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990¹⁹ prevede de asemenea alte amenzi în situația în care este încălcată obligația de a furniza un serviciu de asigurare. Articolul 12 bis din Legea nr. 990²⁰ prevede că întreprinderile de asigurare trebuie să publice primele și condițiile contractuale.

68. Trebuie să se arate că, în cererea introductivă, Comisia a susținut că prevederile legii italiene precizate la punctele 66 și 67 de mai sus se aplică fără distincție întreprinderilor de asigurare naționale și acelor întreprinderi care furnizează servicii de asigurare în Italia în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor. Cu toate acestea, în cadrul replicii, Comisia a susținut că legislația italiană în cauză are un impact mai mare asupra întreprinderilor care furnizează servicii de asigurare în Italia în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor²¹. În opinia noastră, nu este într-

totul clar din susținerile Comisiei din prezenta cauză dacă această instituție consideră că legislația italiană relevantă se aplică fără distincție atât întreprinderilor de asigurare naționale, cât și acelor întreprinderi care furnizează servicii de asigurare în Italia în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor sau dacă, în opinia Comisiei, această legislație discriminează indirect aceste din urmă întreprinderi.

69. În opinia noastră, Comisia, care are sarcina probei în acțiunile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, nu a reușit să demonstreze conform cerințelor legale că articolul 11 alineatele 1 și 1 bis, articolul 12 bis, articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990, iar, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolul 131, articolul 132 alineatele 1 și 2, articolul 313 și articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod, creează disparități între întreprinderi de asigurare naționale și acele întreprinderi care furnizează servicii de asigurare în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor²², în cazul în care aceasta a fost într-adevăr intenția Comisiei.

70. Libertatea de stabilire prevăzută la articolul 43 CE, coroborat cu articolul 48 CE, este recunoscută atât persoanelor fizice resorti-

19 — Și, ulterior, articolul 314 alineatul 1 din Cod.

20 — Și, ulterior, articolele 131 și 313 din Cod.

21 — A se vedea punctul 48 de mai sus.

22 — Hotărârea din 21 octombrie 2004, Comisia/Grecia (C-288/02, Rec., p. I-10071, punctul 35 și jurisprudența citată).

sante ale unui stat membru, cât și persoanelor juridice în sensul acestei din urmă dispoziții. Aceasta presupune, sub rezerva excepțiilor și a condițiilor prevăzute, accesul pe teritoriul oricărui stat membru la toate activitățile independente și exercitarea acestora, constituirea și administrarea întreprinderilor, precum și înființarea de agenții, sucursale sau filiale. Articolul 43 CE impune eliminarea restricțiilor privind libertatea de stabilire. Trebuie să fie considerate astfel de restricții orice măsuri care interzic, îngreunează sau fac mai puțin atractivă exercitarea acestei libertăți²³.

71. Articolul 49 CE impune eliminarea restricțiilor privind libera prestare a serviciilor. Conform unei jurisprudențe constante a Curții, libera prestare a serviciilor impune nu numai eliminarea oricărei discriminări pe motive de cetățenie sau de naționalitate față de prestatorul de servicii stabilit în alt stat membru, ci și, în egală măsură, înlăturarea oricărei restricții, chiar dacă aceasta se aplică fără a distinge între prestatorii naționali și cei din alte state membre, atunci când este de natură să interzică, să îngreuneze sau să facă mai puțin atractive activitățile prestatorului stabilit în alt stat membru, unde acesta furnizează în mod legal servicii similare²⁴.

72. Având în vedere că articolele 43 CE și 49 CE se opun măsurilor naționale care, chiar și atunci când se aplică fără discriminare pe motiv de cetățenie sau de naționalitate, sunt susceptibile să îngreuneze sau să facă mai puțin atractivă exercitarea, de către resortisanții comunitari, a libertăților fundamentale garantate de tratat, este necesar să se examineze dacă obligația de a furniza servicii de asigurare prevăzută de legislația italiană²⁵ împiedică în mod potențial sau descurajează în mod considerabil activitățile întreprinderilor de asigurare care, în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor, furnizează asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto în Italia.

73. În speță, apreciem că s-a demonstrat în mod adecvat de către Comisie faptul că obligațiile impuse, în temeiul articolului 11 alineatele 1 și 1 bis, al articolului 12 bis și al articolului 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990²⁶, în ceea ce privește furnizarea în Italia a asigurării obligatorii de răspundere civilă auto garantează că întreprinderile care își exercită activitățile pe această piață nu pot, fără să se expună riscului de a li se aplica amenzi ridicate, să se specializeze, cu titlu de activitate principală²⁷, în furnizarea unui astfel de serviciu de asigurare unor categorii specifice de titulari de polițe de asigurare sau să își concentreze eforturile în anumite zone geografice specifice sau chiar în anumite regiuni lingvistice din Italia.

23 — A se vedea printre altele Hotărârea CaixaBank France, citată la nota de subsol 3, punctele 9 și 11.

24 — A se vedea printre altele Hotărârea din 29 noiembrie 2001, De Coster (C-17/00, Rec., p. I-9445, punctul 29), Hotărârea din 8 septembrie 2005, Mobistar și Belgacom Mobile (C-544/03 și C-545/03, Rec., p. I-7723, punctul 29), Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții (C-94/04 și C-202/04, Rec., p. I-11421, punctul 56), și Hotărârea din 11 ianuarie 2007, ITC (C-208/05, Rep., p. I-181, punctul 55).

25 — Și obligațiile aferente.

26 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolul 131, articolul 132 alineatul 1, articolul 313 și articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod.

27 — A se vedea, cu toate acestea, articolul 132 alineatul 2 din Cod.

74. Astfel, o întreprindere de asigurare care este autorizată să furnizeze asigurare obligatorie de răspundere civilă auto trebuie, în conformitate cu legislația italiană în cauză, să fie disponibilă, începând cu data autorizăției, să desfășoare relații comerciale cu toți clienții potențiali și să le furnizeze asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto.

impuse unei întreprinderi de asigurare cu privire la marja de solvabilitate²⁹.

75. În opinia noastră, Comisia a demonstrat de asemenea că obligația de a furniza un serviciu de asigurare conform legislației italiene este susceptibilă să impună întreprinderilor de asigurare sarcini financiare și logistice suplimentare, expunând astfel întreprinderile care își desfășoară activitățile în Italia unor riscuri financiare ridicate. În această privință, Republica Italiană a afirmat în cuprinsul memoriilor sale că principalele costuri aferente furnizării în Italia a asigurării obligatorii de răspundere civilă auto nu sunt suportate într-o mai mare măsură de întreprinderile care își desfășoară activitățile în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor decât de întreprinderile naționale²⁸. Cu toate acestea, se impune, în opinia noastră, să evidențiem observația Comisiei, necontrazisă de Republica Italiană, potrivit căreia obligația, prevăzută de dreptul italian, de a furniza un serviciu de asigurare are o incidență directă asupra obligațiilor

76. În plus, rezultă că obligația de a furniza un serviciu de asigurare se aplică independent de specializarea sau de strategia de piață adoptată de o întreprindere de asigurări, de capacitatea sa financiară sau logistică ori de experiența sa pe piața în cauză.

77. Prin urmare, apreciem că, în speță, Comisia a demonstrat că legislația națională în cauză împiedică în mod potențial³⁰ întreprinderile de asigurare care sunt specializate în furnizarea unor servicii de asigurare pe segmente de nișă ale pieței sau pe piețe specializate să intre pe piața asigurării obliga-

29 — A se vedea punctul 49 de mai sus. În conformitate cu considerentul (3) al Directivei 2002/13/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 martie 2002 de modificare a Directivei 73/239/CEE a Consiliului în ceea ce privește cerințele referitoare la marja de solvabilitate a întreprinderilor de asigurare generală (JO L 77, p. 17, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 172), obligația ca întreprinderile de asigurare să constituie o marjă de solvabilitate destinată amortizării efectelor eventualelor variații economice defavorabile constituie un element important al sistemului de supraveghere prudențială în scopul protejării intereselor asiguraților și a titularilor de polițe de asigurare.

30 — Deși nu se poate exclude ca întreprinderile de asigurare să adopte, din proprie inițiativă, măsuri de reducere a impactului *de facto* al legislației în cauză, de exemplu, adresând materiale publicitare anumitor categorii de titulari de asigurare sau expediind aceste materiale în anumite regiuni geografice sau lingvistice, astfel de măsuri nu schimbă cu nimic faptul că întreprinderile trebuie ca, în conformitate cu legislația italiană, să furnizeze servicii de asigurare tuturor titularilor de polițe de asigurare care adresează o solicitare în acest sens și trebuie să respecte cerințele care sunt impuse de legislația italiană pentru a garanta respectarea obligației de a contracta.

28 — A se vedea punctul 60 de mai sus.

torii de răspundere civilă auto în Italia³¹. În plus, Comisia a demonstrat, în opinia noastră, că legislația italiană în cauză împiedică în mod potențial întreprinderile de asigurare să intre pe piața asigurării obligatorii de răspundere civilă auto, în măsura în care este de natură să le împiedice accesul pe această piață în mod gradual sau progresiv ori chiar în mod ocazional sau sporadic³².

78. Apreciem că situația celor trei întreprinderi, evidențiată de Comisie în cuprinsul memoriilor sale și în mare parte necontestată de Republica Italiană, deși nu este în mod necesar reprezentativă pentru obstacolele întâlnite de toate întreprinderile care intră pe piața asigurării obligatorii de răspundere civilă auto, demonstrează că obstacolele create de legislația în cauză pot avea o anumită amploare și pot fi mai mult decât ipotetice sau îndepărtate³³.

79. Deși excepția cuprinsă în articolul 132 alineatul 2 din Cod poate facilita situația anumitor întreprinderi de asigurare, și anume cele care solicită o autorizație limitată la parcurile de autovehicule sau de ambarcațiuni³⁴, apreciem că excepția are un domeniu de aplicare limitat. În opinia noastră, excepția în cauză nu reduce restricțiile create de obligația de a contracta³⁵ cu care se confruntă, de exemplu, întreprinderile de asigurare specializate în furnizarea de servicii de asigurare pe segmente de nișă ale pieței, altele decât parcurile de autovehicule sau de ambarcațiuni³⁶. Astfel, întreprinderile de asigurare pot fi obligate să își modifice în mod considerabil modelul comercial existent³⁷, ca reacție la legislația italiană în cauză.

80. Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că măsurile naționale care restrâng exercitarea libertăților fundamentale garantate prin tratat nu pot fi justificate decât dacă îndeplinesc patru condiții: se aplică nediscriminatoriu, răspund unor motive imperative de interes general, pot să garanteze realizarea obiectivului pe care îl urmăresc și nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia³⁸.

31 — În Hotărârea din 25 februarie 2003, Comisia/Italia (C-59/01, Rec., p. I-1759, punctul 25), Curtea a afirmat că, „[...] potrivit considerentului (19) al [Directivei 92/49], în cadrul unei piețe interne, este în interesul titularului de poliță de asigurare să aibă acces la cea mai largă gamă de produse de asigurare oferite în Comunitate, pentru a putea alege dintre acestea pe cel care se potrivește cel mai bine nevoilor sale”.

32 — Am dori să observăm că, potrivit jurisprudenței Curții, însăși distincția între prestarea serviciilor și stabilire poate depinde de exercitarea unei activități în mod stabil și permanent sau cu titlu temporar. A se vedea în acest sens Hotărârea din 30 noiembrie 1995, Gebhard (C-55/94, Rec., p. I-4165, punctele 21-26).

33 — Am dori să observăm de asemenea că, în cadrul ședinței, Comisia a declarat, fără să fie contrazisă de Republica Italiană, că ISVAP aplicase recent sancțiuni pecuniare cuprinse între un milion și două milioane de euro unor întreprinderi germane, italiene și elvețiene pentru nerespectarea obligației de a contracta.

34 — Menționăm, cu titlu subsidiar, că adoptarea articolului 132 alineatul 2 din Cod demonstrează că Republica Italiană este conștientă de existența unei specializări în furnizarea de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto.

35 — Și dispozițiile dreptului italian adoptate pentru a conferi efect deplin acestei obligații.

36 — Se poate imagina, de exemplu, o situație în care o întreprindere de asigurare se specializează în furnizarea către șoferii de taxi independenți a asigurării obligatorii de răspundere civilă auto.

37 — În fapt, legislația italiană în cauză este susceptibilă să afecteze metoda comercială a întreprinderii.

38 — A se vedea Hotărârea din 4 iulie 2000, Haim (C-424/97, Rec., p. I-5123, punctul 57).

81. În această privință, trebuie să se amintească faptul că, în prezenta cauză, Comisia nu a demonstrat că prevederile legislației italiene în cauză au un impact diferit asupra întreprinderilor de asigurare care își desfășoară activitatea în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor³⁹. În ceea ce privește problema dacă aceste prevederi pot fi justificate de motive imperative de interes general, Republica Italiană susține că aceasta este situația în cazul prevederilor respective pentru două motive. În primul rând, obligația de a contracta garantează faptul că anumite categorii de conducători auto, precum conducătorii auto tineri sau conducătorii auto care au reședința în anumite regiuni din Italia, pot obține asigurare obligatorie de răspundere civilă auto. În al doilea rând, obligația de a contracta impusă întreprinderilor de asigurare garantează faptul că terții vătămați de autovehicule sunt despăgubiți pentru daunele suferite și că astfel de prejudicii nu provoacă epuizarea resurselor sistemului de securitate socială. Potrivit Republicii Italiene și Republicii Finlanda, există un raport direct între obligația conducătorilor auto de a subscrie o asigurare obligatorie de răspundere civilă auto și obligația întreprinderilor de asigurare de a furniza un astfel de serviciu de asigurare.

82. În ceea ce privește prima justificare, în opinia noastră, protecția consumatorilor

poate justifica obstacole în calea libertății de stabilire și a liberei prestări a serviciilor⁴⁰. Astfel cum s-a arătat la punctul 77 de mai sus, apreciem că cerințele impuse întreprinderilor de asigurare, în temeiul articolului 11 alineatele 1 și 1 bis, al articolului 12 bis și al articolului 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990⁴¹, în legătură cu asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto, creează în mod potențial un obstacol, printre altele, în calea apariției în Italia a întreprinderilor de asigurare specializate⁴². Cu toate acestea, în timp ce inexistența sau reducerea numărului de întreprinderi de asigurare specializate în Italia poate să fie dezavantajoasă cel puțin pentru anumiți consumatori în Italia⁴³, apreciem, *in abstracto*, că nevoia de a garanta că acei consumatori ai asigurării obligatorii de răspundere civilă auto nu fac obiectul unei discriminări nerezonabile pe motive de vârstă sau de reședință poate justifica restricțiile privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor.

83. În consecință, revine Republicii Italiene, care a invocat, ca justificare pentru limitările libertății de stabilire și ale liberei prestări a

40 — A se vedea, în ceea ce privește libera prestare a serviciilor, Hotărârea din 9 iulie 1997, De Agostini și TV Shop (C-34/95-C-36/95, Rec., p. I-3843, punctul 53), Hotărârea din 6 noiembrie 2003, Gambelli și alții (C-243/01, Rec., p. I-13031, punctul 67), și Hotărârea din 6 martie 2007, Placanica și alții (C-338/04, C-359/04 și C-360/04, Rep., p. I-1891, punctul 46).

41 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolul 131, articolul 132 alineatul 1, articolul 313, articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod.

42 — Altele decât cele specializate în acoperirea riscurilor legate de circulația parcurilor de autovehicule și de ambarcațiuni, a se vedea articolul 132 alineatul 2 din Cod.

43 — Și constituie un obstacol, în opinia noastră, prin raportare la unul dintre obiectivele fundamentale ale Directivei 92/49; a se vedea nota de subsol 31.

39 — În cazul în care aceasta era într-adevăr intenția sa; a se vedea punctul 69 de mai sus.

serviciilor, dificultățile întâmpinate de anumite categorii de conducători auto și de conducătorii auto care au reședința în sudul Italiei, sarcina de a prezenta suficiente probe Curții, care să demonstreze că astfel de dificultăți ar avea tendința de a exista sau de a se agrava în lipsa obligației de a contracta. În această privință, Republica Italiană a susținut că eliminarea obligației de a contracta impuse întreprinderilor de asigurare ar avea efecte „devastatoare” în special în sudul Italiei (Il Mezzogiorno). Cu toate acestea, am dori să observăm că, în afară de statisticile concrete prezentate de Republica Italiană, susceptibile să demonstreze extinderea rapidă la întregul teritoriu al Italiei a fenomenului accidentelor în care sunt implicate vehicule neasigurate, în pofida obligației existente de a contracta⁴⁴, statul membru respectiv a prezentat într-o măsură redusă probe care ar fi de natură să demonstreze că, în lipsa acestei obligații, conducătorii auto care au reședința în sudul Italiei sau conducătorii auto tineri ar face obiectul unei discriminări sau al unei discriminări mai accentuate⁴⁵.

84. Or, dacă se admite eventuala existență a unui risc de discriminare împotriva conducătorilor auto tineri și a conducătorilor auto care

au reședința în sudul Italiei în lipsa unei obligații de a contracta impuse întreprinderilor de asigurare, este necesar să se examineze dacă măsurile adoptate de Republica Italiană nu depășesc ceea ce este necesar în mod obiectiv⁴⁶.

85. Este evident că obligația de a contracta prevăzută la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 și, ulterior, la articolul 132 alineatul 1 din Cod are un caracter general și se aplică independent de categoria de consumatori în cauză sau de reședința lor. Această obligație ar părea, *prima facie*, disproporționată și excesiv de restrictivă atât timp cât ar părea că depășește ceea ce este necesar prin raportare la obiectivul urmărit⁴⁷.

44 — A se vedea punctul 59 de mai sus.

45 — De exemplu, Republica Italiană a arătat că, în prezent (în condițiile existenței unei obligații de a contracta), contribuția primelor din Mezzogiorno la produsul intern brut (PIB) este mai redusă cu 2 % decât media națională și că 70 % din primele pentru despăgubiri erau aferente exclusiv serviciului de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto. În plus, Republica Italiană a evidențiat cazul unui conducător auto din Napoli, cu un „malus” maxim, căruia o întreprindere de asigurare i-a solicitat plata unei prime anuale de 10 000 de euro, cazul unui conducător auto de 21 de ani, titular al unui permis de conducere de doi ani, dar care fusese implicat într-un accident și căruia i s-a solicitat plata unei prime anuale de 8 000 de euro, și cazul unui conducător auto cu un permis recent de conducere căruia i s-a solicitat plata unei prime anuale de 7 000 de euro.

86. Cu toate acestea, Republica Italiană susține, în esență, că nu este posibil să se limiteze obligația de a contracta la anumite categorii de consumatori, întrucât această

46 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 11 martie 2004, Comisia/Franța (C-496/01, Rec., p. I-2351, punctul 68).

47 — A se vedea, prin analogie, Hotărârea din 5 iunie 2007, Rosengren și alții (C-170/04, Rep., p. I-4071, punctul 51).

limitare ar determina ea însăși o discriminare. În plus, potrivit Republicii Italiene, dacă obligația de a contracta ar fi limitată la anumite regiuni din Italia, aceasta ar încuraja întreprinderile de asigurare să nu își exercite activitatea în acele regiuni. Republica Italiană apreciază de asemenea că diferitele sisteme instituite în alte state membre pentru a soluționa problemele cu care se confruntă conducătorii auto care nu pot obține asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto și care sunt mai puțin restrictive decât obligația de a contracta sunt inadecvate în raport cu problemele din Italia.

87. În opinia noastră, în conformitate cu jurisprudența Curții, caracterul proporțional al măsurilor adoptate de Republica Italiană nu poate fi exclus numai pentru faptul că alte state membre au ales un sistem de protecție diferit de cel adoptat de Republica Italiană⁴⁸. Este posibil ca în Republica Italiană să prevaleze anumite împrejurări care nu ar justifica adoptarea de către aceasta din urmă a sistemelor privilegiate de alte state membre. Cu toate acestea, nu suntem convinși, în lipsa oricărei alte probe decât susținerile nesubstanțiale ale Republicii Italiene, că nu este posibil, fie practic, fie legal, ca acest stat membru să limiteze obligația de a contracta⁴⁹ la rezidenții din anumite regiuni din Italia sau

la anumite categorii de consumatori. Prin urmare, apreciem că articolul 11 alineatele 1 și 1 bis, articolul 12 bis și articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990⁵⁰ depășesc ceea ce este necesar în mod obiectiv pentru obiectivul declarat de a proteja anumiți conducători împotriva practicilor discriminatorii.

88. În ceea ce privește susținerea Republicii Italiene potrivit căreia obligația de a contracta este justificată pentru a proteja terții victime ale accidentelor rutiere în care sunt implicați conducători auto neasigurați, apreciem că un astfel de obiectiv poate, în principiu, să figureze printre interesele care justifică o restricție privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor⁵¹.

48 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 21 septembrie 1999, Lăără și alții (C-124/97, Rec., p. I-6067, punctul 36), Hotărârea din 21 octombrie 1999, Zenatti (C-67/98, Rec., p. I-7289, punctul 34), și Hotărârea din 11 septembrie 2003, Anomar și alții (C-6/01, Rec., p. I-8621, punctul 80).

49 — Într-adevăr, am dori să arătăm, în această privință, că Republica Italiană a impus sancțiuni specifice în temeiul articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, ulterior, în temeiul articolului 314 alineatul 2 din Cod în cazul încălcării obligației de a asigura prevăzute la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 și, ulterior, la articolul 132 alineatul 1 din Cod pentru anumite zone teritoriale din Italia sau anumite categorii de titulari de asigurare.

50 — Precum și articolul 35 alineatul 1, articolul 131, articolul 132 alineatul 1, articolul 313, articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod. Obligațiile și sancțiunile cuprinse în articolul 11 alineatul 1, în articolul 12 bis și în articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990, precum și în articolul 131, în articolul 132 alineatul 1, în articolul 313 și în articolul 314 alineatul 1 din Cod au un caracter general și se aplică indiferent de zona teritorială din Italia sau de categoria de titulari de asigurare. Sancțiunile prevăzute la articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și la articolul 314 alineatul 2 din Cod se aplică în cazul în care se încalcă obligația generală de a asigura prevăzută la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 și la articolul 132 alineatul 1 din Cod pentru anumite zone teritoriale din Italia sau pentru anumite categorii de titulari de asigurare. Deși prevederea referitoare la sancțiuni cuprinsă în articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, ulterior, în articolul 314 alineatul 2 din Cod ar părea să îndeplinească cerința ca măsurile să aibă un caracter proporțional, apreciem că aceste prevederi se referă la obligația de a contracta și sunt legate intrinsec de această obligație cuprinsă în articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 și, ulterior, în articolul 132 alineatul 1 din Cod. Prin urmare, în opinia noastră, o constatare a faptului că, prin impunerea obligației de a contracta cuprinse în articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990 și în articolul 132 alineatul 1 din Cod, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 43 CE și 49 CE implică în mod necesar aceeași constatare cu privire la articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, respectiv, cu privire la articolul 314 alineatul 2 din Cod.

51 — Într-adevăr, acest punct nu este contestat de Comisie.

89. Cu toate acestea, apreciem că Republica Italiană nu a prezentat nicio probă în sprijinul susținerii sale cu privire la existența unui raport direct între lipsa unei obligații impuse întreprinderilor de asigurare de a furniza asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto tuturor consumatorilor potențiali și o creștere a numărului terților victime ale accidentelor în care sunt implicate vehicule neasigurate. Deși a prezentat cifre alarmante cu privire la alte state membre în care nu există obligația de a contracta și cu privire la numărul de vehicule neasigurate și numărul de accidente în care sunt implicate acestea⁵², Republica Italiană nu a probat totuși în niciun caz existența unei corelații directe între aceste două informații. Astfel, Republica Italiană a prezentat informații importante care demonstrează o creștere importantă a numărului de accidente și a despăgubirilor plătite de Fondul italian de garanție, și aceasta într-un stat membru în care este impusă o obligație de a contracta întreprinderilor de asigurare⁵³. Pe baza dosarului prezentat Curții în speță, nu rezultă că obligația de a contracta impusă de legislația italiană⁵⁴ este un mijloc adecvat pentru a realiza obiectivul de a proteja terții victime ale accidentelor provocate de autovehicule.

90. Prin urmare, sugerăm Curții să declare că Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 43 CE și 49 CE.

52 — A se vedea punctul 63 de mai sus.

53 — A se vedea punctul 59 de mai sus.

54 — Și dispozițiile adoptate pentru a asigura efectul deplin al acesteia.

C — *A doua obiecție – Încălcarea articolelor 6, 29 și 39 din Directiva 92/49*

1. Argumentele părților

91. Comisia apreciază că articolul 11 alineatul 1 bis, articolul 12 bis și articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990⁵⁵ încalcă principiul libertății tarifare. Potrivit Comisiei, în cazul în care Curtea apreciază că obligația de a contracta impusă de articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990⁵⁶ este incompatibilă cu dreptul comunitar, rezultă în mod inevitabil că articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 încalcă articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49. Însăși Republica Italiană a susținut că sistemul de control *a posteriori* exercitat de ISVAP în materia tarifelor a fost adoptat chiar pentru a garanta că obligația de a contracta nu este încălcată.

92. Potrivit Comisiei, obligația impusă întreprinderilor de asigurare de a calcula tarifele „în conformitate cu bazele lor tehnice, suficient de extinse și raportate la minimum cinci exerciții”, coroborată cu posibilitatea acordată ISVAP de a controla tarifele retroactiv și de a aplica sancțiuni severe, încalcă principiul libertății tarifare. Chiar dacă nu impune nici

55 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolele 131, 313, articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod.

56 — Și, ulterior, articolul 132 alineatul 1 din Cod.

aprobarea prealabilă, nici notificarea sistematică a tarifelor către ISVAP, legislația italiană garantează totuși că tarifele corespund mediei de pe piață. Această legislație are ca efect crearea unui sistem de tarifyare reglementată și, prin urmare, împiedică întreprinderile de asigurare să își comercializeze serviciile în modalitatea pe care o apreciază oportună, împiedicând astfel realizarea pieței unice a asigurărilor.

2. Apreciere

93. Republica Italiană susține că legislația sa nu impune aprobarea prealabilă sau comunicarea sistematică a tarifelor. Potrivit acestui stat membru, normele privitoare la nivelurile tarifelor, enunțate în Legea nr. 990 și în Cod, urmăresc să garanteze că întreprinderile de asigurare nu încalcă obligația de a contracta prin obligarea consumatorilor la plata unor tarifye exorbitante. Normele în cauză corespund normelor tehnice obișnuite de elaborare a tarifelor și principiilor actuariale respectate de întreprinderile de asigurare. Prin urmare, Comisia invocă în mod greșit faptul că obiectivul normelor din legislația italiană este de a garanta că nivelul tarifelor corespunde mediei de pe piață. Întreprinderile de asigurare au dreptul de a majora tarifye chiar într-o măsură semnificativă în scopul de a ține seama de o evoluție negativă a numărului de cereri de despăgubire sau de a adopta alte măsuri tehnice pentru a-și menține stabilitatea financiară. ISVAP adoptă rar măsuri și nu intervine efectiv decât atunci când tarifye aplicate de întreprinderile de asigurare sunt abuzive sau sunt stabilite în scop discriminatoriu.

94. Directiva 92/49, adoptată în temeiul articolului 57 alineatul (2) CE și al articolului 66 CE [devenite, după modificare, articolul 47 alineatul (2) CE și articolul 55 CE], urmărește să realizeze piața internă a asigurării generale prin raportare atât la libertatea de stabilire, cât și la libera prestare a serviciilor, în scopul de a facilita întreprinderilor de asigurare cu sediul principal în Comunitate asigurarea riscurilor situate în cadrul Comunității⁵⁷. Directiva în cauză urmărește să realizeze libera comercializare în Comunitate a produselor de asigurare în sectorul respectiv⁵⁸.

95. În ceea ce privește articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49, Curtea a afirmat că legiuitorul comunitar a urmărit să garanteze principiul libertății tarifyare în sectorul asigurării generale, inclusiv în ceea ce privește asigurarea obligatorie, precum asigurarea de răspundere civilă auto. Acest principiu presupune interzicerea oricărui sistem de notificare prealabilă sau sistematică ori aprobarea tarifelor pe care o întreprindere de asigurare intenționează să le utilizeze în relațiile sale cu titularii de polițe de asigurare. Singura dero-

⁵⁷ — A se vedea considerentul (1) al Directivei 92/49.

⁵⁸ — Hotărârea din 25 februarie 2003, Comisia/Italia, citată la nota de subsol 31, punctul 26.

gare de la acest principiu permisă de Directiva 92/49 privește notificarea prealabilă și aprobarea „majorărilor tarifelor” în cadrul unui „sistem general de control al prețurilor”⁵⁹.

amenzi întreprinderilor de asigurare, cuprinse între 1 milion și 5 milioane de euro⁶⁴.

96. Părțile din prezenta cauză sunt de acord că articolul 11 alineatul 1 bis, articolul 12 bis și articolul 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990⁶⁰ nu instituie un sistem de notificare prealabilă sau sistematică ori aprobarea tarifelor de asigurare în Italia și că intervenția ISVAP în legătură cu astfel de tarife este numai *a posteriori*. Cu toate acestea, este necesar să se analizeze dacă efectul articolului 11 alineatul 1 bis, al articolului 12 bis și al articolului 12 quater alineatul 1 din Legea nr. 990⁶¹ este în fapt să anuleze principiul libertății tarifare consacrat de jurisprudența Curții.

98. Cu toate acestea, considerăm că libertatea de a stabili tarifele de asigurare în conformitate cu Directiva 92/49 nu este în întregime nelimitată. Întreprinderile de asigurare nu pot să își stabilească tarifele cu o clauză de impunitate⁶⁵. Într-adevăr, în conformitate cu jurisprudența Curții, în lipsa unei intenții clar exprimate în acest sens din partea legiuitorului comunitar⁶⁶, nu poate fi prezumată o armonizare deplină în domeniul asigurării generale care interzice orice măsură națională susceptibilă să aibă efecte asupra tarifelor de asigurare.

97. În opinia noastră, este cert că, potrivit articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990⁶², întreprinderile de asigurare autorizate să furnizeze în Italia asigurare obligatorie de răspundere civilă auto nu sunt în întregime libere să stabilească cuantumul tarifului de bază. Astfel, nerespectarea normelor privitoare la stabilirea tarifelor de asigurare prevăzute la articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990⁶³ poate determina aplicarea de

99. În prezenta cauză, Republica Italiană a afirmat în mod clar că, *inter alia*, articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990⁶⁷ a fost

59 — A se vedea printre altele Hotărârea din 7 septembrie 2004, Comisia/Franța (C-347/02, Rec., p. I-7557, punctul 22).

60 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolele 131, 313, articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod.

61 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1, articolele 131, 313, articolul 314 alineatele 1 și 2 din Cod.

62 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1 și articolul 314 alineatul 2 din Cod.

63 — Și, ulterior, la articolul 35 alineatul 1 și la articolul 314 alineatul 2 din Cod.

64 — Potrivit articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990, „în cazul încălcării repetate a obligației de a contracta, se poate revoca autorizația de a exercita activitatea în domeniul asigurării de răspundere civilă pentru daunele cauzate de circulația vehiculelor”. S-ar părea că această prevedere nu a fost menținută în cuprinsul Codului.

65 — În opinia noastră, stabilirea de prețuri de ruinare și practicile de tarificare înșelătoare sau frauduloase nu sunt protejate prin articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49.

66 — A se vedea Hotărârea din 7 septembrie 2004, Comisia/Franța, citată la nota de subsol 59, punctul 25.

67 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1 și articolul 314 alineatul 2 din Cod.

adoptat în scopul de a împiedica încălcarea obligației de a contracta prevăzute la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990⁶⁸.

D — *A treia obiecție — Încălcarea articolului 9 din Directiva 92/49*

1. Argumentele părților

100. Astfel cum s-a subliniat la punctele 66 și 90 de mai sus, apreciem că obligația de a contracta, astfel cum este prevăzută la articolul 11 alineatul 1 din Legea nr. 990⁶⁹, constituie o restricție nejustificată privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor. Prin urmare, apreciem că articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990⁷⁰, care urmărește să împiedice încălcarea obligației viciate de a contracta, constituie o încălcare nejustificată a principiului libertății tarifare.

102. Comisia apreciază că supravegherea exercitată și sancțiunile impuse de ISVAP conform articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, ulterior, conform articolelor 35 alineatul 1 și 314 alineatul 2 din Cod întreprinderilor de asigurare care își desfășoară activitatea în Italia în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor încalcă diviziunea competențelor între statul membru de origine și statul membru gazdă prevăzută la articolul 9 din Directiva 92/49.

101. Prin urmare, sugerăm Curții să declare că, prin introducerea și prin menținerea în vigoare a legislației privind calcularea tarifelor de asigurare care urmărește să împiedice încălcarea obligației de a contracta, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în legătură cu principiul libertății tarifare prevăzut la articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49.

103. Potrivit considerentului (5) al Directivei 92/49, principiul controlului de către statul membru de origine constituie unul dintre obiectivele esențiale ale acestei directive, iar orice derogări de la acest principiu trebuie să fie interpretate în mod strict și să fie prevăzute, fie implicit, fie explicit, de alte prevederi din Directiva 92/49 sau de alte directive privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto. În plus, articolele 11 și 40 din Directiva 92/49 conferă un domeniu de aplicare extins principiului controlului de către statul membru de origine. În cazul în care ISVAP dorește să intervină în legătură cu

68 — Și, ulterior, articolul 132 alineatul 1 din Cod.

69 — Și, ulterior, articolul 132 alineatul 1 din Cod.

70 — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1 și articolul 314 alineatul 2 din Cod.

tarifele de asigurare aplicate de întreprinderi care au sediul principal în alt stat membru, ISVAP trebuie să notifice neregularitățile prezumate organismului de control din statul membru de origine și să solicite acestuia să adopte măsurile adecvate.

104. Republica Italiană susține că măsurile adoptate de aceasta în scopul de a garanta protecția consumatorilor nu au nicio legătură cu controlul financiar al întreprinderilor de asigurare prevăzut la articolul 9 din Directiva 92/49. Controlul financiar al unei întreprinderi de asigurare, care ține numai de competența statului membru de origine, privește marja de solvabilitate și resursele tehnice mai degrabă decât protecția consumatorilor.

2. Apreciere

105. Directiva 92/49 are ca obiectiv „[...] realizarea unei armonizări esențiale, necesare și suficiente pentru a obține recunoașterea reciprocă a autorizațiilor și a sistemelor de control prudential, făcând astfel posibilă acordarea unei autorizații unice valabile pe întreg teritoriul Comunității și aplicarea principiului controlului de către statul membru de origine”⁷¹.

71 — A se vedea considerentul (5).

106. Astfel, accesul la activitatea de asigurare și exercitarea acesteia sunt condiționate de o autorizație administrativă oficială, emisă de autoritățile competente ale statului membru în care are sediul principal întreprinderea de asigurare, care permite unei întreprinderi să își desfășoare activitatea în cadrul întregii Comunități în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor. Mai mult, statul membru al sucursalei sau al liberei prestări a serviciilor nu mai poate impune o nouă autorizație întreprinderilor care doresc să desfășoare în aceste state activitatea de asigurare și care au fost deja autorizate în statul membru de origine^{72 73}. În plus, drept corolar al principiului autorizației emise de statul membru de origine, în conformitate cu articolul 9 din Directiva 92/49, statul membru de origine este singurul responsabil pentru controlul financiar al întreprinderilor de asigurare. Controlul financiar include⁷⁴ verificarea, „pentru ansamblul activităților întreprinderii de asigurare, a solvabilității sale și a constituirii provizioanelor tehnice și a activelor reprezentative [...]”⁷⁵.

107. În opinia noastră, principiul emiterii autorizației de la un „ghișeu unic” și principiul controlului de către statul membru de origine, prevăzute de Directiva 92/49, constituie temelia libertății de stabilire și a liberei prestări a serviciilor în sectorul asigurării generale.

72 — Potrivit articolului 1 litera (c) din Directiva 92/49, prin „stat membru de origine” se înțelege „statul membru în care este situat sediul social al întreprinderii de asigurare care acoperă riscul”.

73 — A se vedea considerentul (6).

74 — Însă, în opinia noastră, nu se limitează la aceste elemente.

75 — A se vedea articolul 9 din Directiva 92/49.

108. În conformitate cu textul articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, ulterior, al articolului 35 alineatul 1 și al articolului 314 alineatul 2 din Cod, întreprinderile de asigurare care sunt autorizate să furnizeze asigurare obligatorie de răspundere civilă auto în Italia, inclusiv cele care își desfășoară activitatea în temeiul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor, sunt îndrumate să își calculeze tarifele într-o modalitate specifică. În plus, nerespectarea de către o întreprindere de asigurare a metodologiei stabilite pentru calcularea tarifelor în temeiul articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, ulterior, al articolului 35 alineatul 1 și al articolului 314 alineatul 2 din Cod poate, în anumite situații, să determine impunerea unor amenzi ridicate de către ISVAP. Astfel cum s-a arătat la punctul 99 de mai sus, obiectivul unic al articolului 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990 și, ulterior, al articolului 35 alineatul 1 și al articolului 314 alineatul 2 din Cod este de a evita încălcarea obligației de a contracta.

109. În opinia noastră, decizia de a furniza servicii de asigurare unor titulari de polițe de asigurare și stabilirea tarifelor constituie esența activității unei întreprinderi de asigurare și sunt susceptibile să compromită echilibrul său financiar. Normele prevăzute la articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990⁷⁶ cu privire la calcularea tarifelor și atribuțiile de control și disciplinare conferite ISVAP conform acestei prevederi impun unei întreprinderi de asigurare să răspundă nu numai în fața autorităților competente responsabile pentru controlul financiar în temeiul Directivei 92/49 în statul membru de origine al acesteia, dar și în fața ISVAP cu

privire la aspecte care pot privi echilibrul său financiar.

110. Prin urmare, apreciem că este întemeiată susținerea Comisiei conform căreia articolul 11 alineatul 1 bis din Legea nr. 990⁷⁷, care urmărește să împiedice încălcarea obligației viciate de a contracta, constituie o încălcare a articolului 9 din Directiva 92/49.

VII — Cu privire la cheltuielile de judecată

111. În temeiul articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Republicii Italiene la plata cheltuielilor de judecată, iar Republica Italiană a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată.

112. În temeiul articolului 69 alineatul (4) din Regulamentul de procedură, statele membre care intervin în litigiu suportă propriile cheltuieli de judecată.

⁷⁶ — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1 și articolul 314 alineatul 2 din Cod.

⁷⁷ — Și, ulterior, articolul 35 alineatul 1 și articolul 314 alineatul 2 din Cod.

VIII — Concluzie

113. Prin urmare, sugerăm Curții:

- să declare că, prin punerea în aplicare și prin menținerea în vigoare a unei obligații, impuse tuturor întreprinderilor de asigurare, inclusiv acelor întreprinderi al căror sediu principal este situat în alt stat membru, dar care își exercită activitățile în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor, de a furniza asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 43 CE și 49 CE;

- să declare că, prin punerea în aplicare și prin menținerea în vigoare a unor norme privind calcularea tarifelor de asigurare care urmăresc să împiedice încălcarea obligației de a contracta, cu nerespectarea principiului libertății tarifare prevăzut la articolele 6, 29 și 39 din Directiva 92/49/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind asigurarea generală directă și de modificare a Directivelor 73/239/CEE și 88/357/CEE (A treia directivă privind asigurarea generală), Republica Italiană și-a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul acestei directive;

- să declare că, prin punerea în aplicare și prin menținerea în vigoare a unor norme în conformitate cu care întreprinderile de asigurare al căror sediu principal este situat într-un alt stat membru, dar care își exercită activitățile în Italia în temeiul libertății de stabilire sau al liberei prestări a serviciilor, își calculează tarifele de asigurare, și prin impunerea unor sancțiuni pentru nerespectarea acestor norme, cu încălcarea

principiului controlului de către statul membru de origine prevăzut la articolul 9 din Directiva 92/49, Republica Italiană nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul acestei directive;

- să dispună ca Republica Italiană să suporte propriile cheltuieli de judecată și pe cele efectuate de Comisie;

- să dispună ca Republica Finlanda să suporte propriile cheltuieli de judecată.